

Geschiedenis schrijven, maar tegen welke prijs?

door
G.A. Geerts.

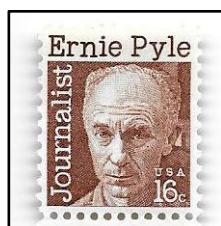
Inleiding.

Wanneer we morgen of overmorgen een voordracht zouden willen of moeten houden over bijvoorbeeld het onderwerp: “*De Romeinen in de Lage Landen*”, dan hebben we daarvoor zelfs een plank vol boeken en/publicaties, van de laatste vijf jaar, ter beschikking. Kortom: *ce n'est pas une mer à boire*, zoals de Fransen zeggen. Dat is dan zagezegd niet zo'n vreselijk moeilijke opdracht.

Maar ik bedoel hier ‘*de eerste versie van de geschiedenis*’. Deze wordt hoofdzakelijk geschreven door verslaggevers en/of fotografen, de getuigen ter plaatse. Nog verder gaande in de richting van de ooggetuige, dan komen we terecht bij oorlogsverslaggevers of – fotografen. Over de mannen en vrouwen, die het vuur in zich droegen om – waar nodig – daarbij tot in de voorste linie te gaan. Over hen wilde ik kort iets schrijven.

Ook ons land kent dit soort mensen. Denken we bijvoorbeeld aan persfotograaf Stan Storimans, die op 12 augustus 2008 tijdens een Russisch bombardement in de stad Gori in Georgië om het leven kwam. Op 2 oktober 2016 werd de persfotograaf Jeroen Oerlemans, in de Lybische stad Sirte, door een sluipschutter van IS gedood. In totaal kwamen, in de periode 1982 – heden, in oorlogsgebieden, 8 Nederlandse oorlogscorrespondenten/ - fotografen om het leven.

Ik wil hier nader stilstaan bij enkele bekende Amerikaanse oorlogscorrespondenten, die ook aan de vergetelheid zijn ontrukkt d.m.v. de filatelie. De eerste is de beroemde oorlogscorrespondent van de Tweede Wereldoorlog Ernest Taylor Pyle, beter bekend onder de naam Ernie Pyle (1900 – 1945), een boerenzoon uit Dana, Indiana (USA). Zijn kenmerk was, dat hij het liefst schreef over de gewone soldaat, doorgaans aangeduid met de term G.I. Joe, ofwel wat bij ons Jan Soldaat heet. Die naam is ontstaan in de Eerste Wereldoorlog, toen veel Amerikaanse eenheden in Frankrijk dienden. De metalen vuilnisbakken waren gemerkt met de letters G.I., hetgeen toen stond voor Government Issue, d.w.z. Rijkseigendom. Overheidsorders etc., die voor alle militairen golden, werden gevolgd door het woord Joe. In instructiefilms voor militairen werd de term G.I. Joe voortdurend gebruikt. Bij Engelse militairen spreken we over Tommies, omdat daar, op formulieren en instructies van Defensie, de naam werd gebruikt van Tommy of Tommy Atkins. Deze sneuvelde bij Boxtel (1794).

De Tweede Wereldoorlog in Europa was amper een feit of hij verplaatste zich naar Londen, om uit de eerste hand te kunnen rapporteren over “The Battle of Britain”. Toen de strijd zich, in 1942, naar Noord-Afrika verplaatste, ging hij met de troepen mee daar naar toe en later, in 1944, naar Sicilië en het vasteland van Italië, waar hij o.a. te vinden was op de landingsstranden bij Anzio. In 1943 werden zijn verslagen van de strijd, voor het thuisfront, al gepubliceerd in 122 Amerikaanse kranten etc. Tijdens de geallieerde landingen op de kusten van Normandië, in juni 1944, was hij een van de 28 Amerikaanse oorlogscorrespondenten. Hij werd uitgenodigd om zijn werkteerrein te verleggen naar het gebied van de Stille Oceaan, om te gaan rapporteren over de Amerikaanse strijdkrachten in dat gebied. Via een korte tussenstop in San Francisco begon hij aan zijn werk. Overall was hij te vinden in de voorste lijn, bij die militairen die de hitte van de dag moesten dragen of hadden gedragen. Tijdens de slag om Okinawa werd hij, op 18 april 1945 dodelijk getroffen door het gewerschot van een Japanse sluipschutter. Zijn lichaam rust op het *National Memorial Cemetery of the Pacific* te Honolulu, Oahu, Hawaii. Zijn dood werd destijds ook gefotografeerd, maar die foto zelf dook pas op in juni 2008.

Een arsenaal, variërend van legerpostduiven tot en met atoomwapens.

Ik wil dit verhaal over G.I. Joe nog kort uitbreiden met te vermelden, dat de Amerikaanse legerpostduif G.I. Joe een van de beroemdste postduiven was uit de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. De duif kroop op 24 maart 1943 te Algiers uit het ei en werd, zodra daartoe in staat, ingezet op een tweetal missies in Noord-Afrika, o.a. in Tunesië. Maar haar hoogtepunt kwam pas gedurende de geallieerde opmars in Italië. Welke rol speelde deze duif, door de militairen van de Amerikaanse postduivendienst liefkozend G.I. Joe gedoopt?

Op 18 oktober 1943 zou een Britse legereenheid, te 10.00 uur, de aanval inzetten tegen het door Duitse troepen bezette stadje Calvi Risorta. De Amerikaanse Luchtmacht zou die aanval ondersteunen door kort voor genoemd tijdstip het stadje uit de lucht te bombarderen. Britse verkenners ontdekten evenwel, dat de Duitse bezetters de plaats gedurende de nacht heimelijk hadden verlaten. De commandant besloot daarop het stadje onmiddellijk binnen te trekken. Toen men dat wilde melden aan het hogere echelon bleek, dat men geen verbinding daarmee kon krijgen. Intussen tikte de klok verder. Daarop besloot men de duif G.I. Joe in te zetten in een laatste poging het, voor Britse militairen en de bewoners fatale U.S. bombardement af te gelasten. De duif vloog in 20 minuten, met het bericht, terug naar zijn legerbasis, die op 20 km afstand was gelegen. Het bombardement werd afgelast. De Commandant van het Vijfde U.S. Leger verklaarde, dat de duif met haar actie zeker duizend militairen en burgers had gered. Calvi Risorta ligt, in de provincie Caserta, ongeveer 40 km noord van Napels. Na de oorlog werd de duif overgebracht naar Fort Monmouth in New Jersey en in 1957, toen de postduivendienst werd opgeheven, verplaatst naar de Zoölogische Tuinen van Detroit. Daar stierf de duif op 3 juni 1961. De duif was eerder, in november 1946, overgevlogen naar Engeland om daar te worden onderscheiden met de Dickin Medal "For Gallantry": "Voor Dapperheid". Deze zeldzame onderscheiding voor moedige of dappere dieren staat wereldwijd in zeer hoog aanzien.

De postduif G.I. Joe
(24 maart 1943 –
3 juni 1961).

100 jaar gebruik van dieren in oorlogen en gewapende conflicten.

In vrijwel alle oorlogen of grote conflicten vervulden dieren een vitale rol. Zo vervoerden olifanten, kamelen en paarden zowel mensen als voorraden of uitrustingsstukken. Met name ezels deden hun naam van lastdier alle eer aan. Fanatieke honden garandeerden, als succesvolle rattenvangers, tijdens de Eerste Wereldoorlog, dat soldaten in de loopgraven aan wat rust toekwamen. Honden beschermden hun ‘baasje’ en zijn collegae en waarschuwden als er onraad dreigde of, tijdens de oorlog in Azië, dat Japanse bewakers in aantocht waren.

Op 26 juni 1944 werd – voor de oostkust van Sumatra – het voormalig KPM-schip *van Waerwijck* getorpedeerd door de Britse onderzeeër *H.M.S. Truculent*. Het schip was door de Nederlanders tot zinken gebracht en door de Japanners weer gelicht en in de vaart gebracht als *Harugiku Maru*. Het schip was niet voorzien van de verplichte Rode Kruizen, maar vervoerde desondanks Australische, Britse en Nederlandse krijgsgevangenen en Ned.Indische dwangarbeiders voor de Pakan Baroe spoorweg (of Sumatra Spoorweg). Bij de ramp kwamen 176 opvarenden om, waarvan 117 militairen van het KNIL. Eenmaal gered en aan land stierven nog tientallen krijgsgevangenen aan uitputting, opgelopen verwondingen etc.

Bij de geredden bevond zich ook de Britse hond *Judy*, geboren in Shanghai in 1936. De hond werd voor het eerst gered, toen het Britse marineschip *H.M.S. Grasshopper* werd getorpedeerd. Het was de enige hond met de status van krijgsgevangene (POW). De hond waarschuwde de gevangenen, zodra Japanse bewakers in aantocht waren. De hond haalde ook voedsel op buiten het kamp t.b.v. zieke of stervende krijgsgevangenen. *Judy* overleefde de oorlog. Na de oorlog werd zij onderscheiden met de reeds genoemde Dickin Medaille, ook wel genoemd “the animals’ Victoria Cross”. In Museum Bronbeek bevindt zich een aantal foto’s van deze dappere hond. De hond stierf op 17 februari 1950. Veel honden fungeerden als strijders en/of werkers en deelden het lot van de militairen. Ook vandaag de dag vervullen zij, na aardbevingen of zware explosies (in bijvoorbeeld Libanon), als speurders naar overlevenden, een uiterst belangrijke rol onder het puin. In Londen bleef de hond *Jet*, na Duitse bombardementen op de stad, 12 uur bij een onder het puin begraven vrouw.

Miljoenen paarden zouden de Eerste noch de Tweede Wereldoorlog overleven. Neem eens de tijd en zoek op het internet het gegeven *Animals in War* eens op. U zult meer dan versted staan.

Oorlogsfotograaf Robert Capa, tot op heden slechts eenmaal filatelistisch geëerd.

Hij werd op 22 oktober 1913 te Boedapest geboren in een Joodse familie. Eigenlijk heette hij Endre Ernő Friedmann. Hij groeide uit tot een van de bekendste oorlogsfotografen en geldt als pionier van de oorlogsfotografie. Tijdens de Spaanse Burgeroorlog maakte hij de beroemde foto van “*The Falling Soldier*”, genomen op het moment, dat een vijandelijke kogel een abrupt einde maakte aan zijn leven.

Datum: 5 september 1936. Later, in 1938, was hij, met Joris Ivens, getuige van de 2^e Chinees-Japanse Oorlog. Bij de Amerikaanse landingen op Omaha Beach, op 6 juni 1944, werd hij op zijn verzoek, ingedeeld in de 1^e landingsgolf en maakte daar een serie foto’s waardoor hij wereldberoemd werd. Totaal landden er die dag op Omaha Beach 34.250 Amerikaanse militairen. Hij zocht ook dekking achter de door de Duitse troepen aangelegde versperringen en fotografeerde de angst op de gezichten van de landende troepen en de op het getij

dobberende lichamen van de eerste gesneuvelde Amerikanen. Deze serie is nu op internet te zien!
In 1948 versloeg hij de Israëlisch – Arabische Oorlog.

**Franse parachutisten landden in de vallei bij Dien Bien Phu. (links).
De uitgekozen foto van Robert Capa (rechts) op een Hongaarse postzegel (boerin en hooioogst).**

Nadat Frankrijk probeerde zijn vooroorlogse posities in Zuid-Oost Azië te herwinnen, besloot hij zich daarheen te verplaatsen. Toen hij, op 25 mei 1954, de gevechtshandelingen op de voet volgde in de provincie Thai Binh, in Vietnam, verliet hij op een gegeven moment zijn jeep en stapte op een in de berm verborgen landmijn. Die maakte een einde aan een jong en bewogen leven.

Op 7 mei 1954 te 17.30 uur gaven de parachutisten te Dien Bien Phu (zie boven links) zich over aan de troepen van de Noordvietnamese Generaal Vo Ngyen Giap. Hiermede eindigde de Franse droom in Azië. Op 8 mei begon de Conferentie van Genève over de toekomstige verdeling van Vietnam. De 1e Vietnam-Oorlog had het leven gekost aan circa 21.000 Fransen en hun bondgenoten en aan meer dan 500.000, mogelijk 750.000, Viet Minhstrijders. 11 oktober waren de demarcatielijn (17e breedtegraad) en de tweedeling van het land een feit.

In 2013 gaven de Hongaarse Posterijen een velletje postzegels uit, nadat de UNESCO aandacht had gevraagd voor de 100^e geboortedag van Robert Capa. Als onderwerp koos men de foto van Capa, geschoten in Oekraïne in 1947: een boerin bezig met het verzamelen van hooi. Zie hierboven. Veel van zijn foto's zijn nu onderdeel van het historisch erfgoed van de oorlogsfotografie.

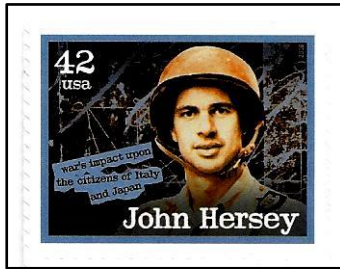
John Hersey (1914 – 1993): schrijver van groot formaat over menselijk leed.

John werd geboren in Tientsin in China, waar zijn ouders werkzaam waren bij de YMCA (Young Men's Christian Association). Toen hij 10 jaar was, vertrok hij met hen naar de Verenigde Staten. Als oorlogsverslaggever was hij bij de Amerikaanse troepen, na hun landingen op Sicilië (jul/aug 1943). Voor zijn verhalen over hoe de eilandbewoners de oorlog beleefden, kreeg hij destijds de felbegeerde Pulitzer Prize. Daarmede en met zijn boek *A Bell for Adano* was zijn naam voorgoed gevestigd. Maar ook met andere verhalen, bijvoorbeeld de geschiedenis van het Ghetto van Warschau, het grootste Joodse ghetto tijdens de Tweede Wereldoorlog, vanaf de oprichting tot en met zijn ondergang. Ook ging hij naar Guadalcanal, in het gebied van de Stille Oceaan, waar hij zich, als vrijwilliger, inzette voor de evacuatie van gewonde militairen. Daarvoor kreeg hij destijds een eervolle vermelding.

Maar het hoogtepunt van zijn roem moest nog komen. Dat was kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog in Azië. Einddoel van zijn reis was Japan en met name de stad Hiroshima, die op 6 augustus 1945 te 08.15 uur werd getroffen door de eerste Amerikaanse atoombom. Het gevolg was ongeveer 80.000 doden binnen enkele uren en eenzelfde aantal gewonden. In Europa was de Tweede Wereldoorlog ten einde en de Amerikaanse regering wilde die in Azië ook z.s.m. beëindigen. Op 9 augustus 1945 viel de tweede bom op Nagasaki. Omdat deze op grotere afstand tot ontploffing kwam, stierven hier abrupt circa 40.000 mensen en vielen er nog eens ongeveer 25.000 gewonden. Aan de officiële dodenlijst van slachtoffers van deze wapens werden enkele jaren geleden de namen toegevoegd van negen Nederlandse krijgsgevangenen.

John ging zich in Hiroshima verdiepen in de nasleep van die gebeurtenis, waarbij een Duitse priester Jezüet, die de ramp had overleefd, tot zijn eerste contacten behoorde. Uiteindelijk zouden, buiten die geestelijke, ook vijf Japanse overlevenden hoofdpersonen worden van zijn boek *Hiroshima*, dat op 1 augustus 1946 werd gepubliceerd. Daarbij beschreef hij de uitwerking van de bom, van de enorme drukgolf, de grote branden (veel huizen bevatten veel brandbaar materieel), waardoor de stad nagenoeg met de grond gelijk werd gemaakt. Daarnaast waren er de slachtoffers van de straling a.g.v. de explosie, de zogenaamde stralingszieken en de lijders aan kanker of de vrouwen met miskramen, die nog jaren erna voor meer slachtoffers zouden zorgen. Deze slachtoffers werden bekend onder de naam *Hibakusha*: de door de explosie getroffen. In 2004 werd bekend gemaakt, dat de bom op Hiroshima in totaal 237.062 mensen, in enigerlei vorm, had getroffen.

Volgens veel deskundigen was dit boek de grootste Amerikaanse prestatie op journalistiek gebied van de 20^e eeuw. Al heel snel waren er 300.000 exemplaren van verkocht en kreeg hij diverse ere-doctoraten. Zijn kenmerk was, dat de mens in zijn publicaties centraal bleef staan. Hij was ook een fel tegenstander van de Vietnam-Oorlog.

Links: John Hersey, met naast hem de tekst: *war's impact upon the citizens of Italy and Japan*, de uitwerking of effecten van de oorlog op de mens, het onderwerp van twee van zijn belangrijkste boeken. Midden: De Japanse eilanden, omgeven door brieven. Rechts: een poststempel van de stad Hiroshima in het Frans. Japan was lid van de Wereld Post Unie (daarop slaat de tekst op de postzegels. UPU staat voor Universal Postal Union).

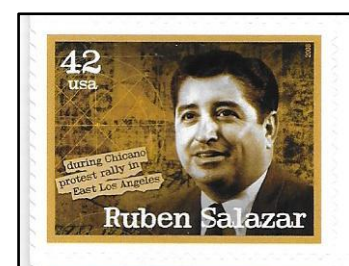
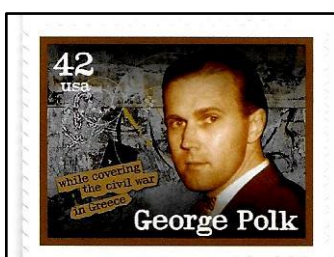
George, Washington, Polk sterft schimmige dood in Griekenland.

Hij wilde aanvankelijk een militaire carrière volgen en studeerde daarvoor aan het VMI, het Virginia Military Institute in Lexington (Virginia), een zeer gerenommeerd opleidingsinstituut, dat o.a. aan derden, die waren afgewezen voor studie aan de Westpoint Military Academy, een zeer gedegen militaire opleiding bood. Veel Amerikaanse generaals zijn dat geworden, dank zij een opleiding aan het VMI. Tijdens de Tweede Wereldoorlog leidde hij, als reserveofficier, een Constructiebataljon van de Mariniers in het gebied van de Stille Zuidzee (1942). Later volgde hij een opleiding tot jachtvlieger. Tijdens zijn optreden in het gebied van de Salomons Eilanden wist hij 11 Japanse vliegtuigen neer te halen. Hij raakte zelf ook gewond en kreeg daarvoor de *Purple Heart*.

Na de oorlog werd hij journalist en trad als radiocorrespondent in dienst bij CBS (Columbia Broadcasting System). In 1948 ging hij naar Griekenland, waar op dat moment een burgeroorlog woedde tussen de regering en de communisten. De Amerikaanse president Harry Truman keurde op een bepaald moment een hulpprogramma voor Griekenland goed ten bedrage van \$ 300 miljoen.

George deed diverse onderzoeken en stak de resultaten daarvan niet onder stoelen of banken. Niet iedereen was blij met zijn uitkomsten naar o.a. de florerende zwarte markt, drugdeals, en de gevolgen van de heersende staat van beleg voor het volk. Maar vooral de meer dan 200 executies door militaire vuurpelotons, waarover hij uitvoerig rapporteerde, zorgden voor veel opzien.

Op 16 mei 1948 wordt zijn lichaam dood aangetroffen in de haven van Thessaloniki, de handen en voeten gebonden en met een schotwond in het hoofd. Diverse theorieën doen al snel de ronde: men verdenkt Engeland ervan het niet te kunnen verkroppen, dat de Verenigde Staten de eeuwenoude rol m.b.t. Griekenland ongevraagd hebben overgenomen. Anderen beweren, dat hij zelf schuldig is aan zijn dood, omdat hij recentelijk een aantal Amerikaanse ambtenaren had beschuldigd, dat ze van het hulpprogramma zelf zo'n \$ 250.000 zouden hebben verduisterd. Hij was gehuwd met een Griekse ex-stewardess. Zij vluchtte na zijn dood naar de Verenigde Staten. Zijn dood is nooit opgehelderd. Op 22 mei 1948 werd hij begraven op het kerkhof van de Griekse orthodoxe kerk aldaar. Het hoofdstuk was hiermede gesloten. Op de postzegel staat de tekst, dat hij werd gedood, terwijl hij de burgeroorlog in Griekenland volgde en daarover verslag deed.

In de Verenigde Staten is het leven van een verslaggever ook niet altijd veilig.

We hebben hier met name het oog op Ruben Salazar (Mexico: Ciudad Juárez 1928 – Los Angeles 1970). Hij was een van de bekendste Latinos, die een belangrijke functie vervulde bij de krant Los Angeles Time. Daarin leverde hij o.a. sterke kritiek op de behandeling van de gevangenen in de El Paso Gevangenis een zogenaamde Maximum Security Prison. Maar ook buitenlandse gebeurtenissen lieten hem niet koud. Zo protesteerde hij met kracht tegen de Amerikaanse bezetting van de Dominicaanse Republiek (1965) en in oktober 1968 tegen de moord op ongeveer 100 Mexicaanse burgers door de politie, tijdens een demonstratie tegen de Olympische Spelen in hun land. Ook honderden demonstranten verdwenen in de gevangenis. Maar bovenal protesteerde hij tegen de Vietnam-Oorlog. Veel Mexicaans-Amerikanen waren met hem van mening, dat daar te veel Latinos dienden en verhoudingsgewijze ook sneuvelden. Zij bundelden daarom hun krachten in de zogenaamde Chicano Movement. Deze vond met name haar basis in Oost Los Angeles. Protestbetogingen volgden, die gaandeweg in kracht toenamen. Het begon in 1968 met protesten van duizenden studenten, die protesteerden tegen de kwaliteit van het onderwijs en de daarbij heersende, in hun ogen racistische, omstandigheden. Om hun argumenten kracht bij te zetten verlieten de studenten toen massaal hun scholen. Salazar was zeer onder de indruk van de kracht die uitging van de Chicano Beweging, de wijze waarop die de politiek wilde beïnvloeden, de trots die hen had samengebracht, hun gedeelde cultuur en de gemeenschappelijke voorgeschiedenis. Hij beriep zich vaak op het gebeuren, in vroegere eeuwen, in Mexico. Daar woonden, voor de komst van de Europeanen, circa 25 miljoen mensen en – 500 jaar later – pas opnieuw 25 miljoen! Hij kwam er ook achter, dat de FBI hem in de gaten hield en hij ontving ook waarschuwingen aan zijn adres.

In januari 1970 verlaat hij de krant en wordt nieuwsdirecteur van het tv-station KMEX, dat ook uitzendt in de Spaanse taal. In juli 1970 komen tijdens een betoging nog twee, ongewapende, Mexicaans-Amerikanen om bij een treffen met de politie. Dan breekt de 29^e augustus 1970 aan: de dag van de National Chicano Moratorium Mars tegen de Vietnam-Oorlog. De politie treedt daarbij hard op. Ruben Salazar wordt getroffen door een zeer grote traangasgranaat, afgevuurd door de Los Angeles Plaatsvervangend Sheriff, Thomas Wilson. Zijn dood, die onmiddellijk intreedt, wordt door de lijk-schouwer gekwalificeerd als doodslag. Immers, de 10 inch-granaat! wordt normaliter alleen gebruikt tijdens demonstraties, waarbij betogers barricaden opwerpen. De hoeveelheid traangas maakt dan verder bouwen aan de barricaden vrijwel onmogelijk. Nu worden geen barricaden opgeworpen. Er volgt geen aanklacht tegen Wilson. Die verklaart desgevraagd zo'n granaat zonder problemen af te zullen vuren, indien de situatie dat in zijn ogen vereist, ook tegen demonstranten! Zijn chef, Sheriff Edward, Michael, Davis van het L.A. Police Department, steunt zijn plaatsvervanger ten volle. (Later wordt hij senator). De problemen zijn verre van voorbij. In 1973 blijkt, dat de familie van Ruben Salazar in het geheim, een bedrag van U.S. \$ 700.000 heeft ontvangen van de overheid. In 1971 ontvangt Ruben Salazar, postuum, de Robert F. Kennedy Journalism Award. (RFK vermoord in L.A. op 5 juni 1968).

De redactie van de Los Angeles Times plaatste, als eerbewijs, een plaquette in het redactiegebouw. Opeenvolgende sheriffs in Oost Los Angeles vechten, tijdens de verkiezingen, om de gunst van de kiezers. Zo verwijderde de ene het embleem van het Police Department (PD), de andere haastte zich het embleem rechtsboven in te voeren. Met name de spreuk *Siempre una patada en los pantalones*

(“Altijd een schop onder jouw achterste”) wordt als, zeer van minachting voor het volk getuigend, beschouwd. Dat geldt ook voor de gevechtslaarzen en de helm, gedragen door de politie tijdens betogingen. Het politiebureau wordt omgedoopt in *Fort Apache*. Het is maar dat men het weet!

“Moge uw onstuimige ziel eindelijk rust hebben gevonden,”: tekst op een grafsteen in Pompeji.

Tot nu toe stonden, in de tekst, hierboven mannelijke oorlogscorrespondenten of – fotografen in het middelpunt van de belangstelling. Nu is een vrouw aan de beurt: Martha Gellhorn (1908 – 1998). Ze werd geboren in St. Louis aan de Mississippi.

Er zijn maar weinig vrouwen bekend, die vrijwel hun gehele leven ontevreden zijn geweest over zichzelf. Zo schreef zij aan een vriendin: “Ik wil een vat venijn zijn, een furie, anders ben ik net zo lief dood”. of “En wat te denken van: “Bij alles ter wereld kan ik mij neerleggen, behalve bij saaiheid”. Dat klinkt al een stuk positiever. Die uitdagingen zou ze tijdens haar leven in overvloed krijgen. Het werd de start van, wat zou uitgroeien tot een leven van bijna 60 jaar oorlogscorrespondente.

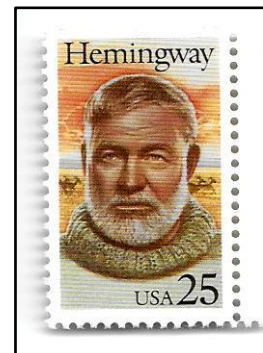
Op jonge leeftijd reisde zij met haar (bemiddelde) ouders en ook alleen o.a. door Europa en ze woonde vanaf 1929, enige tijd in Parijs. Ze kreeg daar haar eerste verhouding, met een gehuwde fransman, die in totaal vier jaar duurde. Daarna ontvluchtte ze Parijs en ging terug naar de Verenigde Staten.

Daar heerste op dat moment de Grote Depressie (the Great Depression) en onderging de bevolking de grootste economische klap en neergang ooit. Die begon al in oktober 1929, na de ineenstorting van de beurzen. Martha kreeg een functie in het verlengde van het Witte Huis. Haar verslagen over de toestand in het land van weinig of geen werk meer, alleen goedkope arbeid, grote armoede, de stromen (economische) vluchtelingen, overstromingen en grote droogte en zandstormen tegelijk, in de bundel “*The Trouble I have seen*” (in de staten Noord- en Zuid- Carolina) brachten haar grote bekendheid.

Zij raakte erdoor bevriend met de First Lady (mevr. Eleanor Roosevelt). Kinderen hadden allen extra veel te lijden. Zo vertrouwde een meisje haar toe: “Als ik meer moed had, zou ik uit stelen gaan” of een ander: “Ik heb nergens recht op, maar als ik vraag om één jurk per jaar, heb ik daar dan geen recht op?”. De vaak totaal uitzichtloze situatie leidde destijds bij veel jongeren tot zelfdoding.

Dan leert zij de beste schrijver kennen van zijn generatie: Ernest Hemingway. Zij trouwen (het is Hemingway's 3e huwelijk) en samen gaan zij daarna naar Spanje, waar de Burgeroorlog is uitgebroken. Voor het schrijven van haar eerste reportages ondervindt zij veel steun van hem. In Madrid trefte zij, in Hotel Florida, veel buitenlandse oorlogverslaggevers en – fotografen aan o.a. Joris Ivens en Robert Capa. Zij krijgt een contract – voor het schrijven van artikelen over de Spaanse Burgeroorlog – van het blad *Collier's Weekly*, dat haar vorstelijk betaalt (soms \$ 1.500). Dit gebaar stelt haar in staat veel onderzoek te doen. Soms is ze wekenlang daarvoor op pad. Dit is zeer tegen de zin van Hemingway, die erg jaloers is. Dat zal voor hen niet zonder gevolgen blijven. Zij groeien snel uit elkaar. Zij wil zeker niet in de schaduw van haar man staan.

Pablo Picasso schildert het schilderij Guernica, waar - na een bombardement van de Duitse Luftwaffe -1.650 doden vallen. Het gaat naar de Wereldtentoonstelling in Parijs.

Picasso schildert dit werk voor de Wereldtentoonstelling in Parijs in 1937 “als een blijvend aandenken aan de gruwelen van de oorlog”.

In 1941 reizen Hemingway en zijn vrouw samen naar China om er getuigen te zijn van de Japans-Chinese Oorlog. In haar artikelen over het Chinese front schrijft zij evenwel niet over de aanwezigheid daar van haar man. Tijdens hun verblijf nemen zij ook geen maatregelen om hun situatie te verbeteren. Hemingway kan niet zonder sterke drank en, bij een bijeenkomst met Chinese officieren, weet hij er 14, op drankgebied, de baas te blijven!. Hemingway drinkt ze onder de tafel.

Terug naar Europa.

Keerpunt in hun relatie is volgens kennissen het feit, dat Hemingway, buiten haar om, het redacteurschap weet te verwerven bij *Collier's Weekly* voor de verslaggeving van de invasie in Europa. Hun huwelijk eindigt nog in 1944.

Martha besluit daarop de stoute schoenen aan te trekken, door – zonder geallieerde accreditatie – naar Normandië te reizen. Op 6 juni 1944 landt zij, als enige vrouw, op Omaha Beach. Daarbij doet zij zich voor als brancardhelpster. Uiteindelijk komt Generaal-Majoor James M. Gavin, Commandant van de 82e U.S. Airborne Division (All Americans), erachter, dat zij géén officiële accreditatie heeft. De situatie mondt uit in een verhouding tussen hen beiden.

James Gavin was destijds de jongste generaal-majoor van het Amerikaanse leger en had toen al een prachtige carrière achter de rug. Op 17 september 1944, tijdens Operatie “Market – Garden”, sprong hij met zijn divisie af, boven ons land, bij Overasselt. Bij de geallieerde overwinningssparade in Berlijn stond hij naast de Geallieerde Opperbevelhebber Generaal Dwight D. Eisenhower.

Eenmaal terug in de Verenigde Staten wordt hij Hoofd Onderzoek en Ontwikkeling van het Amerikaanse Leger in de rang van luitenant-generaal. Minister van Defensie Robert. S. McNamara (1962) en Kolonel Harry W.O. Kinnard (die 17 september 1944, bij Veghel, de Militaire Willems-Orde verdient) geloven ten volle in Gavin's droom: de infanterie van de toekomst bevrijden van de tirannie van het gevechtveld d.m.v. de luchtmobiele oorlogvoering, zoals later toegepast in o.a. Vietnam.

“They have no age and no faces; they all look alike and like nothing you will ever see if you are lucky”.

Deze woorden schreef Martha Gellhorn, toen zij als eerste vrouw verslag uitbracht vanuit het zojuist bevrijde concentratiekamp Dachau in mei 1945. De dingen, die zij daar zag, tartten haar verbeelding. Volgens haar kende de wereld nooit iets, wat ooit zo krankzinnig en boosaardig was geweest als dit, al die uitgehongerde, geschonden, naakte en naamloze doden, waarvan de laatste kleding nog was verzameld voor nader gebruik. Na de oorlog volgde zij de Neurenberg Processen op de voet en versloeg die. Zij had ook een enorme bewondering voor het moedige Israëliësch volk en volgde, in 1967, de Zesdaagse Oorlog tussen Israël en zijn buurlanden.

In 1963 huwde zij opnieuw, nu met de ex-hoofdredacteur van *Time*, Tom Mattheus, een huwelijk dat 9 jaar zou duren.

Later zou zij het gevechtveld bezoeken in Zuid-Vietnam. Daar werd zij een fel tegenstander van die oorlog. “Die oorlog brengt mij tot razernij vanwege de jonge levens en andere slachtoffers”. Daarom keerde zij niet meer terug naar de Verenigde Staten, die haar nu eren – op postzegels – als het rolmodel voor vrouwelijke oorlogsverslaggevers.

Tot op 81-jarige leeftijd leverde zij nog reportages, zoals o.a. over de Amerikaanse invasie in Panama. Zij ontbrak pas voor het eerst bij de oorlog in Bosnië in 1990.

Op 16 februari 1998 beëindigde zij haar eigen leven m.b.v. een pil, die zij enkele jaren daarvoor reeds zelf had aangeschaft. Had zij eindelijk dan toch rust gevonden?

Gouda, zomer 2023.